

Inhoudsopgave :

CHINA / HET PROCES ALS PARTIJPOLITIEK MACHTSMIDDEL pag. 1

CUBA's TWEEDE PARTIJCONGRES pag. 6

CHINA / HET PROCES ALS PARTIJPOLITIEK MACHTSMIDDEL

Met het uitspreken van de vonnissen heeft het Bijzondere Gerechtshof in Peking op 25 januari een punt gezet achter het geruchtmakende proces tegen de "Bende van Vier" - 's weduwe en -, vijf hoge militairen, medeplichtig aan de in september 1971 door wijlen geplande, mislukte coup - en -, alszede tege

's ex-secretaris, de Culturele Revolutie-ideoloog Voorafgegaan door een uitgebreid vooronderzoek begon, na een officieel nooit toegelicht uitstel van ongeveer een maand, de zaak op 20 november. De laatste hoorzitting vond plaats op 29 december, zodat het uiteindelijk nog vier weken heeft geduurd alvorens de openbare uitspraak, niet dan na uitvoerige bemoeienissen van de kant van de momenteel toonaangevende partijleiders, een feit was.

Officieel is de pretentie steeds geweest dat het proces tegen "de twee contrarevolutionaire cliques" geen politiek karakter zou dragen, maar dat het zich zou bezighouden met alleen de (ongetwijfeld talrijke en ernstige) misdrijven die door het tental beklaagden waren begaan. Een stelling die reeds door een vluchtige blik op de 48 punten tellende aanklacht als een zeer dubieuze kon worden ontmaskerd. Overigens, ook geheel los van wat zich binnen de rechtszaal heeft afgespeeld is het proces wel degelijk politiek geweest en wel in die zin dat het als zodanig door een heersende groep binnen de Chinese partijtop duidelijk als een propaganda- en pressiemiddel is aangewend. Interne ontwikkelingen in het machtsapparaat die plaatsvonden in de marge van het proces zijn nauwelijks anders verklaarbaar dan als de gevolgen van de inspanningen van China's "sterke man" (en, in diens kielzog, van "zijn"

kandidaat voor het partijleiderschap) en een aantal invloed die er van de rechtszaak zouden uitgaan voor de verwezenlijking van de politieke koers te benutten. Invloeden zoals daar waren: het vernietigende effect ten opzichte van de waardering van het tijdperk sedert 1957 - een rechtstreekse bedreiging voor alle nog resterende loyalisten, met name voor ; de onheilspellende implicaties voor de sedert de Culturele Revolutie vrijwel onaangetaste positie van het militaire establishment, alsook het bindend element ten opzichte van brede bevolkingslagen, stoelend op een collectieve revanche-gedachte en zó een door te benutten gevaar voor het nog niet volledig gezuiverde, radicale lage en middenkader.

Partijontwikkelingen in de procesperiode

Een veelheid aan intrigerende gebeurtenissen binnen de top van de Chinese Communistische Partij (CCP) beheerste, naast uiteraard het proces, de berichtgeving over en vanuit de Volksrepubliek in de afgelopen drie maanden. Pas nu er met het vonnis een zekere luwte is ingetreden valt iets duidelijker te constateren hoe de hele rechtszaak een partijpolitieke bijrol heeft vervuld bij de verdere polarisatie van de machtsverhoudingen in Peking.

Op 14 november, dus amper een week voor de aanvang van het proces, kwam de CCP Disciplinecontrolecommissie bijeen. Deze commissie, die gepresideerd wordt door partij vice-voorzitter , ziet scherp toe op tekortkomingen in de werkstijl van kaderleden en heeft zich op haar vergadering die tot 29 november duurde ongetwijfeld onder andere gebogen over te nemen maatregelen als gevolg van inmiddels onduidelijke tegenstellingen tussen de voorstanders van s moderniseringsbeleid en de verschillende tegenstanders of weifelaars. Dat die maatregelen een uitvloeisel zouden moeten zijn van een eerder bereikt compromis over de mate van toelaatbaarheid van een verdere ontluistering van wijlen tijdens de rechtszaak en over de betrokkenheid van diens opvolger stond op voorhand vast. De neerslag van dit compromis zat impliciet verscholen in de officiële aanklacht tegen het tiental beklaagden. Die was vier dagen voor de commissievergadering openbaar gemaakt en bleek namelijk zorgvuldig van belastende elementen voor en (Tiananmenplein-incident*) bijvoorbeeld!) te zijn ontdaan. Enkele weken voor het proces werd immers nog een 60 punten lange aanklacht aangekondigd. Nu bleek die met 12 punten te zijn gereduceerd. Vermoedelijk waren het de interne strubbelingen voorafgaande aan het compromis geweest die de aanvang van de rechtszaak met ongeveer een maand vertraagden.

Of het daarna nog nodig was voor de Disciplinecontrolecommissie om via chantage tot het (voorlopig in praktijk) opgeven van zijn partijleiderschap te bewegen moet worden betwijfeld. Feit is wel dat Peking zelf debet is aan de ontstane impressie dat hij pas onder druk van het verloop van het proces voor de aandrang zou zijn gezwicht. Zo kondigde begin december in gesprekken met de Roemeense premier en de Spaanse CP-leider aan dat zijn protégé, CCP secretaris-generaal een "belangrijke promotie" te wachten stond. En uitgerekend tijdens de vijf dagen dat het proces was geschorst (15 - 17 december), op het moment waarop onvermijdelijk ook dreigde te compromitteren - of zulks al gedaan had? - liet "men" uitlekken dat zelfkritiek zou hebben geïmproviseerd en zijn ontslag had ingediend. Uit de constatering dat hij op 27 november zijn totnutoe laatste openbare optreden maakte valt echter op te maken dat het toch de Disciplinecontrolecommissie is geweest waar de aanleiding voor zijn terugtreden lag. intussen profileerde zich steeds sterker als opinielider, door nieuwe kritische beoordelingen van en de Culturele Revolutie in contacten met en Griekse communisten (KKE-interior), en als CCP-voorman door gastheer te zijn op de partijnieuwjaarsreceptie. Met de overname in de loop van december van het voorzitterschap van China's belangrijkste militaire beleidscentrum, de Militaire Commissie van het CC van de CCP, demonstreerde ook zelf dat er eigenlijk niets meer over was van de machtspositie van onder wie deze commissie organiek ressorteerde. Daarnaast illustreert deze verandering waar schijnlijk de behoefte van c.s. om de groeiende onrust in legerkringen te beteugelen.

Op 25 december werd in Peking een Centrale Werkconferentie afgesloten, een bekend en belangrijk soort van bijeenkomst waarop Politburoleden met een uitgebreid en gevarieerd aantal deskundigen pleegt te vergaderen. Omtrent de duur van deze werkconferentie zijn geen betrouwbare gegevens voorhanden en de behandelde onderwerpen werden slechts summie

De gewelddadig onderdrukte rellen in het centrum van Peking op 5 april 1976.

bekend via de pers in Hongkong. De conferentie zou onder meer de evaluatie ten aanzien van hebben opgesteld die richtinggevend zal zijn tijdens de voorbereidingen op het binnenkort te verwachten CC-Plenum en die voor het daarop volgende Twaalfde CCP-Congres. Bovendien heeft men naar verluidt beslissingen genomen ten aanzien van een "hervorming van de partijleiding" (o.a. de instelling van een Adviesraad) en "aanpassingen in het centrale personeel". Tot zover zal de bijeenkomst wel in het verlengde van die van de Disciplinecontrolecommissie gelegen hebben.

Daarnaast zou echter ook het haperende moderniseringsbeleid aan de orde zijn geweest en zou een flinke portie schuld voor een aantal economische missers in de toch al geteisterde schoenen zijn geschoven. Hoezeer de voorlopig toonaangevende groep rond en zich momenteel van zijn succesvolle revanche op de kwelgeesten van weleer, de tien thans veroordeelden, en van zijn effectieve campagne tegen recente dwarsliggers, en een moeilijk definieerbaar deel van het topkader, bewust is, blijkt uit partijpublicaties. Daarin wordt "opposanten; linksen, die partij en land trachten te splitsen" aangeraden om maar ontslag te nemen (Beijing Ribao, 15-1-1981).

Kanttekeningen bij het proces

Vanwege het gesloten karakter van de zittingen, maar vooral vanwege de streng gecensureerde, dus brokkelige en chaotische berichtgeving, was een op de voet volgen van het proces niet goed mogelijk. Uit datgene wat wel de Chinese en/of buitenlandse persmedia haalde valt desalniettemin een globale karakteristiek van de zaak te destilleren.

Los van alle argumenten van partijpolitieke aard die er op neerkomen dat het proces door dominerende machthebbers van het slag doelbewust is gebruikt, staat de opvatting dat het Chinese regime zowel nationaal als internationaal een grootscheepse demonstratie heeft willen geven van de toepassing van haar een jaar geleden gemoderniseerde rechtspraak. Alleen al om die reden mocht men een met extra zorgvuldigheid geregisseerd proces tegemoetzien. Daarbij werd niet afgezien van mengeling van specifiek Chinese tradities en totalitaire justitie, zodat de schuld van de beklaagden bij voorbaat vaststond (een principe dat kort voor het proces nog eens publiekelijk werd verdedigd) en deze door de rechters en getuigen agressief en smadelijk werden bejegend, terwijl er van hen een slaafse, nederige houding werd geëist. De tien advocaten (- voor vijf van de verdachten elk een tweetal -) stelden zich weliswaar autonoom op, maar waren toch steeds dienstbaar aan het regime en naar onze begrippen uiterst terughoudend en passief.

Vanuit propagandistisch oogpunt was het begrijpelijk dat de aanklacht niet in de officiële volgorde werd afgewerkt en dat het verhoor werd aangevangen met de meest coöperatieve en mededeelzame beschuldigen. (die manier zou de buitenwereld van de legitimiteit van het proces overtuigd worden en kon de zaak naar de climax gevoerd worden die, naar es ieder wist te voorzien, zou liggen in de ondervraging van de ondertussen stormrijp geachte weduwe

Behalve de prompte bekentenissen van de meeste beklaagden verrieden ook de verbluffende staaltjes van geheugen, zowel van de kant van de verdachten als van de menigte getuigen, een duidelijke regie. Datzelfde kon gezegd worden van de bewijsvoering, waarbij ontkenningen of aarzelingen door de persoon in kwestie op een snelle en uiterst efficiënte

wijze beantwoord werden - via audiovisuele middelen - met haarscherp passend bewijsmateriaal. Bij tal van gelegenheden, vooral tegen , was men niet zuinig met de voor China gebruikelijke, theatrale effecten, zoals de geëmotioneerde getuigenissen van enige voormalige slachtoffers of bijvoorbeeld de bandopname van het doodsgeroep van een op zijn sterfbed aan een streng verhoor onderworpen grijsaard. Men ontkomt bij dit alles niet aan de indruk dat de opvallende omissies in de aanklacht in de rechtszaal werden gecamoufleerd door een breed uitgesponnen bewijsvoering en een overheersende aandacht voor details.

Niet geregisseerd, maar vermoedelijk wel ingecalculeerd, was uiteraard 's ononderbroken stilzwijgen en evenmin 's protesten en woedeaanvallen. 's weduwe, die naarmate het proces vorderde steeds meer bleek uit te groeien tot wat van meet af aan in de bedoeling van c.s. moet hebben gelegen, namelijk de hoofdverdachte en aanstichtster van alle kwaad tijdens de Culturele Revolutie, verdedigde zichzelf in een twee uur durend monoloog. Van haar pleidooi werd overigens slechts een enkel los fragment gepubliceerd. Een groot aantal van de tijdens de hoorzittingen naar voren gebrachte en gepubliceerde bewijzen kwam over als ongeloofwaardig en geconstrueerd. Bijvoorbeeld waar het opnamen of uitgeschreven versies betrof van onmiskenbaar confidentieel en/of conspiratief gevoerde telefoongesprekken, correspondentie en conversaties, uit een tijd (zelfs begin jaren 1960) dat de betrokkenen allesbehalve verdachten waren. Als dit materiaal toch authentiek zou zijn, dan onthult het wel een ontzagwekkend intern intelligencemechanisme tot op het allerhoogste niveau.

Vonnis

In de weken die aan de rechtszaak voorafgingen is door enkele gezaghebbende Chinese juristen bij herhaling verklaard dat het in het voordeel was van de tien gedaagden dat zij volgens het nieuwe strafrecht zouden worden veroordeeld, aangezien de straffen onder de oude wetgeving zwaarder zouden uitvallen.

Hoe verder het proces vorderde, des te duidelijker werd het dat zowel als met hun recalcitrante houding naar de doodstraf solliciteerden. Naar verluidt heeft de weduwe op zeker moment zelfs haar rechters getart om haar in het openbaar te laten executeren. Desalniettemin was zij de enige tegen wie met zoveel woorden ook de doodstraf werd geëist. Voor alle anderen, inclusief , werden in verschillende bewoordingen "zware straffen" gevraagd. Dat de uitspraak de weerspiegeling is van een na lang bereikt partij-intern compromis lijkt aannemelijk. Immers de door de partijpers gepubliceerde stroom van ingezonden brieven waarin met name voor onmiddellijke terechtstelling werd gevraagd en waarin de geloofwaardigheid van de moderne Chinese strafwetgeving ter discussie werd gesteld, voor het geval er geen doodvonnis zou worden uitgesproken, heeft iedereen lange tijd in de waan gebracht dat er inderdaad met tenminste één executie rekening moest worden gehouden. Dat het vonnis alleen maar een compromis van tijdelijke aard is, bedoeld om de gemoeiden tot rust te brengen en nationale stabiliteit zo spoedig mogelijk te herwinnen, blijkt uit de twee (voor en) toegekende doodstraffen met uitstel van twee jaar. Hoewel niet met zekerheid te zeggen, valt nauwelijks aan te nemen dat een van hen alsnog aan executie gaat ontkomen. (Bovendien zou aan een ongeneeslijke ziekte lijden en niet lang meer te leven hebben). De

lange gevangenisstraffen die werden opgelegd aan (18 jaar)
en de vijf militairen (en 18 jaar, en 17 jaar,
16 jaar) komen, gezien de betrekkelijk hoge leeftijden van de be-
trokkenen, neer op levenslang. In het over en
uitgesproken vonnis (resp. levenslang en 20 jaar) zit een
verschil dat eigenlijk alleen verklaard zou kunnen worden vanuit de
grotere verantwoordelijkheid die destijds had. Hij was CCP-vice-
voorzitter en "tweede man" was . Immers, geen ander had zich tijdens
het proces, en naar wordt aangenomen in de voorbereidingsfase, zo
coöperatief gedragen als hij.
Het zou geen nadere toelichting moeten behoeven dat wijlen
slogan "de partij beveelt het geweer" met evenveel geldigheid kan wor-
den veranderd in "de partij beveelt justitie". De hele gang van zaken
rond het proces vormt daarvan het bewijs, culminerend in de uitgebreid
bemoeienissen van direct belanghebbende partijleiders bij de totstand-
koming van het vonnis.
Kenmerkend is bijvoorbeeld dat, ofschoon de pretentie was dat het om
misdaden en niet om politieke fouten zou gaan, toch in eerste instantie
de partij het vooronderzoek in de rechtszaak had gedaan vooraleer het
ministerie van Openbare Veiligheid zich over de materie mocht buigen.
Ten aanzien van het vonnis werd bekend dat het tijdens de vier weken
het werd verwacht, uitvoerig door de CCP-top is bekeken en met name
door toedoen van liefst een tiental keren moest worden gewi-
zigd. De officiële uitspraak kwam er dan ook pas nadat
daarvoor ruimte hadden geboden door te stellen dat zij een
executie van ongewenst achtten omdat dat haar tot martelaar
van het radicalisme zou maken. (Alsof zij dat over twee jaar wellicht
niet alsnog zal worden?)

Ook al zijn de bereikte compromissen ten aanzien van het partijleiders-
schap en het vonnis uiteindelijk als overwinningen voor c.s. te
noteren, toch is het misschien nog te vroeg om al te concluderen dat
toonaangevende machthebbers nu snel zullen overgaan tot neutralisering
van de middelen waarmee zij hun doelen op korte termijn hebben bereikt.
Immers de geruststellende verklaringen tegenover het militaire etablisse-
ment van begin januari werden zeer recent niettemin weer gevolgd door
aankondiging van verdere bezuinigingen voor het leger (NCNA 28 januari).
En daarnaast is ondertussen duidelijk geworden dat het proces tegen de
tien contrarevolutionairen binnen niet al te lange tijd door ettelijk
processen tegen vele van hun volgelingen van weleer gevolgd zullen wor-
den.

Wel is het zo dat de mate waarin China de afgelopen periode aan het
demonstreren is geslagen de lieden rond vanaf nu kennelijk te heviger
voorkomt. Zo werd onmiddellijk na het vonnis nog eens met nadruk in de
partijpers gezegd dat "met de Bende van Vier niet tegelijk veroor-
deeld" was, want men moest het onderscheid blijven hanteren tussen
"misdaden en politieke fouten".

Op 28 januari schreef een Chinees tijdschrift dan ook: "Als men de
fouten van kameraad overdrijft, dan kan dat de eenheid
van heel de partij, van heel het leger en heel het volk schaden"

CUBA'S TWEEDE PARTIJCONGRES

Van 17 tot en met 21 december jl. vond het tweede congres van de Cubaanse communistische partij (PCC) plaats. Bij de verantwoording voor het gevoerde en de aankondiging van het te voeren beleid kwamen geen opmerkelijke zaken naar voren. Aan de hand van het congres-gebeuren valt echter wel een tussenstand op te maken, die een aardig beeld geeft van het Cuba van vandaag.

Nationaal

De congresrede van _____, eerste secretaris van de PCC en voorzitter van Staats- en Ministerraad, was zoals gebruikelijk van grote lengte. In totaal acht uur had hij nodig voor "het opmaken van de balans van de periode 1975 - 1980" en "een algemene schets van het toekomstige nationale en internationale beleid".

Het in het vijfjarenplan 1975 - 1980 genoemde streefcijfer van 6% jaarlijkse economische groei was niet gehaald. Het werd 4%. _____ noemde de prijs van suiker op de wereldmarkt en meer in het algemeen de internationale economische crisis als belangrijkste oorzaken.

_____ sprak niet in directe zin over de ontevredenheid die als gevolg van deze tegenvallende groei en de daardoor de laatste twee jaar niet meer gestegen levensstandaard onder de Cubanen heerst. De massale uittocht (ongeveer 140.000 Cubanen verlieten in het voorjaar van 1980 hun eiland), beschreef hij als "de grootste schoonmaak-actie" in Cuba's geschiedenis, waaruit de revolutie buitengewoon versterkt naar voren was gekomen. Maar ondanks deze propagandistische benadering - geen Cubaan gelooft natuurlijk dat het slechts "sociale parasieten" waren - legde

_____ toch een zeker verband met een "regelmatig gebrek aan een kritische en zelf-kritische houding, ook tot op zekere hoogte in de partij". Weliswaar zijn door de exodus vele in partij-ogen "anti-sociale" Cubanen en in iedergeval ook 140.000 te voeden monden verdwenen, overeind blijft staan, dat door de uittocht duidelijk werd hoe algemeen de ontevredenheid onder de bevolking is. De leiding zal daar nog heel wat mee te stellen krijgen.

De nu in het nieuwe vijfjarenplan (- 1985) aangekondigde economische hervormingsmaatregelen zijn overigens reeds voor een deel onmiddellijk na de gebeurtenissen in de lente van 1980 in gang gezet, teneinde de bestaande onrust weg te nemen. De presentatie van de nieuwe plannen was dan ook niet veel meer dan een bevestiging daarvan. Het in beperkte mate toestaan van privé-handel (al in 1977 werden de eerste aanzetten daartoe merkbaar) en het enigszins stimuleren van competitie tussen bedrijven zullen moeten bijdragen tot een jaarlijkse groei van 5%.

Internationaal

In zijn analyse van de internationale politieke ontwikkelingen vormde _____ zoals te verwachten was _____'s waarschuwing voor "de ernstige en onmiddellijke gevolgen" voor Latijns-Amerika van _____'s verkiezing de hoofdschotel.

Opmerkelijk, maar al evenmin nieuw, waren 's uitspraken over Polen. Reeds begin december 1980 had hij tijdens een gesprek met de Spaanse socialist laten weten, dat naar zijn mening de Sowjet Unie teveel geduld met Polen had. Op het partijcongres stelde hij dat het vanzelfsprekend is dat "het socialistisch kamp het recht heeft zijn integriteit te bewaken". De uitspraken van bewezen nog eens hoe zeer zijn buitenlands-politieke speelruimte als gevolg van Cuba's economische afhankelijkheid van de Sowjet-Unie beperkt is. De terugslag daarvan op Cuba's prestige binnen de beweging der niet-gebonden landen moet de Cubaanse leiders bij voortduring een doorn in het oog zijn.

De partijleiding

Tijdens het congres werd ook de nieuwe samenstelling van de leidende partij-organen bekend gemaakt. De tien zittende Politburoleden werden in hun functie gehandhaafd. Het Politburo werd wel met drie nieuwe leden uitgebreid. Hun benoeming betekende een lichte versterking van de reeds bestaande machtspositie van 's strijdmakkers uit de Sierra Maestra*)

Opmerkelijk was voorts de benoeming van elf kandidaat-Politburoleden. Deze voor Cuba nieuwe functie viel onder meer toe aan de leiders van de vier belangrijkste massa-organisaties van de partij en drie leden van de legertop.

Ook het hoofd van de Algemene Afdeling voor Buitenlandse Betrekkingen van het Centraal Comité van de FCC mag zich voortaan kandidaat-lid van het Politburo noemen. Hij maakt tevens deel uit van het nieuwe partijsecretariaat. Zijn positie benadrukt nog eens de belangrijke rol die aan de Afdeling Buitenland is toegedacht. Van de organiek aan de Afdeling Buitenland gelijkwaardige Amerika-afdeling** zijn geen vertegenwoordigers op vergelijkbaar niveau te vinden.

De inlichtingendiensten

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken kreeg van een fikse veeg uit de pan. Op sommige onderdelen was daar sprake geweest van "het afnemen van de doelmatigheid". Duidelijk werd, dat de partijleider hier bij meer op de Afdeling voor Staatsveiligheid (DSE) doelde dan op de eveneens onder dit ministerie vallende offensieve dienst, de DGI, waar hij prees "het spreekwoordelijk revolutionair stoïcisme", waarmee die strijders de hun toevertrouwde "delicate opdracht (....) binnen de rangen van de vijand" volbrengen.

Er was bij Binnenlandse Zaken op "sommige terreinen bureaucratisering en verslapping van de discipline" te constateren geweest. De benoeming van de alom gevreesde *** in november 1979 tot Minister van Binnenlandse Zaken zal aan bedoelde verslapping al wel voor een belangrijk deel een einde hebben gemaakt. De FCC zal echter aan een zo mogelijk nog strakker geleide Staatsveiligheidsdienst in de nabije toekomst grote behoefte hebben. leek daarop te doelen toen hij zei, dat "zonnevlekken ons weliswaar niet verhinderen de zon te zien maar ons Ministerie van Binnenlandse Zaken moet een vlekkeloze zon zijn".

-
- *) Vanuit dit gebergte in het zuidoosten van Cuba hervatte eind 1956 het gewapend verzet tegen het -regime, welk verzet op 1 januari 1959 leidde tot de vlucht van de dictator.
 - **) Het "America Department", de aparte Afdeling Buitenland, gericht op het westelijk halfmond.
 - ***) Politburolid en al evenzeer een veteraan uit de guerilla-tijd.

CONCLUSIE.

Bij een terugblik op de congres-gebeurtenissen komt het beeld naar voren van een Cuba, dat opnieuw gaat pogen de economische moeilijkheden te boven te komen en de levensstandaard te verhogen in de hoop daarmee een eind te maken aan de latente ontevredenheid onder de bevolking. Het vrijwel geheel uitblijven van verjonging van de partijleiding, de zonder twijfel tot op het hoogste niveau als pijnlijk ervaren internationaal-politieke afhankelijkheid van de Sowjet-Unie en het strakker aanhalen van de teugels van de staatsveiligheid, vormen evenzovele redenen tot onbehagen, die gevoegd bij de onvrede over materiële zaken, Cuba enkele moeilijke jaren tegemoet doen gaan.
